

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

UZUN, B. ZAMAN, M. BİRİNCİ, S. (2021). Doğu Karadeniz’de Somut Olmayan Kültürel Mirasa Bir Örnek: ıslık Dili (KUŞKÖY/ÇANAKÇI/GİRESUN). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25 (Özel Sayı), 106-127.

Doğu Karadeniz’de Somut Olmayan Kültürel Mirasa Bir Örnek: ıslık Dili (KUŞKÖY/ ÇANAKÇI/ GİRESUN)

Büşra UZUN (*)
Mehmet ZAMAN (**)
Salih BİRİNCİ (***)

Öz: Dünyada kaybolup giden veya kaybolmaya yakın birçok somut ve somut olmayan kültürel değer bulunmaktadır. Bunlardan biri de bu çalışmada ele alınan 2017 yılında UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi’ne giren ıslık dilidir. ıslık dili; dili ağız içinde çeşitli şekillere sokarak oluşturulan hazneden üflenerek çıkarılan ıslığı modülasyona uğratarak çıkan sesin üzerine kelimeleri bindirmek suretiyle ortaya çıkan bir çeşit akustik iletişim biçimidir.

ıslık dili dünyanın engebeli ve zor arazi şartlarında insanların birbirleri arasında iletişimi sağlama amacı taşıyan, coğrafyanın insanlara bıraktığı kültürel bir zenginliktir. Yapılan araştırmalarda ıslık dili İspanya, Kanarya Adaları, Yunanistan, Fransa, Papua Yeni Gine, Vietnam, Guyana, Çin, Nepal, Senegal, Meksika gibi dağlık bölgelerin çok olduğu yerleşim yerlerinde varlığını göstermektedir. Bu alanlar dışında ıslık dilinin en etkin olarak kullanıldığı yerlerden biri de Karadeniz’in Doğu Karadeniz Bölümü’nde yer alan Giresun-Çanakçı ilçesine bağlı Kuşköy’dür.

ıslık dilleri tüm Dünyada kullanan kişi sayısının azalmasına bağlı olarak yok olma tehlikesi taşımaktadır. Bu durum Kuşköy ve çevresinde konuşulan ıslık dili için de geçerlidir. Özellikle teknolojik gelişmeler, sosyo-ekonomik nedenlerle yaşanan göçlerden dolayı ıslık dilini kullananların azaldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca dili kullanan nüfusun yaşlanması ve yaşlılıkla birlikte ortaya çıkan dış problemleri de ıslık dili kullanımını sınırlandırmaktadır. Bu sorunların varlığı ve kültürel bir değer olması ayrıca bu dilin coğrafi şartlara bağlı olarak ortaya çıkması konu seçiminde etkili olmuştur. Bu çalışmada korunup gelecek nesillere aktarılması gereken somut olmayan kültürel miras olarak öne çıkan ıslık dilinin geçmişi, kullanım durumu ve kullananların demografik nitelikleri ile dilin öğrenme, konuşma ve anlaşılabilmesine yönelik özelliklerinin nicel araştırma yöntemi ve nitel araştırma yöntemlerinden gözlem ve görüşme yöntemi kullanılarak tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulardan ıslık dilini bilenlerin çoğunun yaşlı nüfus olduğu ve bu nüfusun dış sağlık sorunlarından dolayı ıslık dilini kullanmakta zorluk çektiği anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra iletişim araçlarındaki gelişimle birlikte gençlerin ıslık diline ihtiyaç duymadığı ve ıslık diline olan ilgilerinin azaldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte dilin koruma altına alınması ve öğretilmesine yönelik çalışmalara yöre halkının ilgi göstermesi dilin gelecek nesillere aktarılması hususunda önemli gelişmeler olarak dikkat çekmektedir.

*)Yüksek Lisans Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (e-posta: busrauzun628@gmail.com) ORCID ID.https://orcid.org/0000-0002-3391-0276

**)Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü (e-posta: mzaman@atauni.edu.tr) ORCID ID.https://orcid.org/0000-0002-1833-6501

***)Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü (e-posta: sbirinci@atauni.edu.tr) ORCID ID.https://orcid.org/0000-0003-1191-4708

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır iThenticate® intihal incelemesinden geçirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Isık dili, kültürel miras, UNESCO, Kuşköy, Çanakçı.

An Example for Unesco Intangible Cultural Heritage in Eastern Black Sea: Whistling Language (KUŞKÖY/ ÇANAKÇI/ GİRESUN)

Abstract: *There are many tangible and intangible cultural values that are disappearing or almost disappearing in the world. One of these is the whistling language, which was included in the UNESCO List of Intangible Cultural Heritage Requiring Immediate Protection in 2017, which is discussed in this study. Whistling language; It is a form of acoustic communication that emerges by modulating the whistle produced by blowing from the chamber created by inserting the tongue into various shapes in the mouth and superimposing words on the sound produced.*

Whistling language is a cultural wealth left to people by geography, aiming to ensure communication between people in the rough and difficult terrain of the world. Researches show that the whistling language is present in settlements where there are many mountainous regions such as Spain, Canary Islands, Greece, France, Papua New Guinea, Vietnam, Guyana, China, Nepal, Senegal and Mexico. Apart from these areas, one of the places where the whistling language is used most effectively is Kuşköy, a district of Giresun-Çanakçı district in the Eastern Black Sea Region of the Black Sea.

Whistling languages are in danger of extinction due to the decrease in the number of people using them all over the world. This situation is also valid for the whistling language spoken in Kuşköy and its surroundings. It has been observed that the number of people using the whistling language has decreased due to technological developments and migration due to socio-economic reasons. In addition, aging of the population using the language and dental problems that occur with old age limit the use of whistling language. The existence of these problems, being a cultural value and also emergence of this language as result of Geographical conditions have been effective in selection this topic. In this study, it is aimed to determine the history of whistling language, which stands out as an intangible cultural heritage that should be preserved and transferred to future generations, its usage status and demographic characteristics of its users, and the features of the language for learning, speaking and comprehension by quantitative research method and observation and interviews which are methods in qualitative research studies are used to it. The result indicated that most of those who speak this language are elderly and due to health problems in the, they experience hardship using the language. Beside that, as result of developments in the means of communication, youths are not in need of using the language anymore and therefore there is less interest in using it. However, community interest in putting the language under protection and studies related to teaching it are considered important steps for transferring the language to the next generations.

Keywords: *Whistling language, cultural heritage, UNESCO, Kuşköy, Çanakçı*

Makale Geliş Tarihi: 25.05.2021

Makale Kabul Tarihi: 23.09.2021

DOI: 10.53487/ataunisobil.942968

I. Giriş

Somut olmayan kültürel miras unsurlarının korunarak gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için UNESCO 2003 yılında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ni kabul etmiştir. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, bir toplumun kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gördüğü ve kuşaktan kuşağa aktarmak suretiyle günümüze kadar getirdiği somut olmayan kültürel miraslarını

korumasına ve gelecek kuşaklara aktarmasına katkı sağlayacak yol, yöntem ve imkânlar şeklinde tanımlanmaktadır (Oğuz, 2009: 8). Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar söz konusu sözleşme kapsamında yer almaktadır (UNESCO, 2003: 2). Bu kapsamda Türkiye'de Doğu Karadeniz Bölümü'nde konuşulan ışık dili UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine eklenmiştir (<https://aregem.ktb.gov.tr/TR-196379/isluk-dili.html>). Bu bağlamda dil, sosyo kültürel mirasın unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir (Doğaner, 2003: 2). Kültürel coğrafya, kültür konusunu sosyoloji ilminin bakış açısı ile incelemeyecek, insanın doğadan faydalanması ve doğanın sunduğu imkânları kendi kültürel özellikleri ile şekillendirmesi üzerinde durur (Kayserili, 2010: 187). Işık dilinin de ortaya çıkışı konuşulduğu yöredeki coğrafi şartlardan etkilenerek, dünyanın engebeli ve zor arazi şartlarında insanların birbirleri arasında iletişimi sağlama amacı taşıyan kültürel bir zenginliktir. Yapılan araştırmalarda ışık dilinin konuşulduğu yerlerin coğrafi özellikleri; yer şekilleri, dağların konumu, eğim gibi özellikleri birbirleri arasında paralellik gösterdiği ve bu dilin ortaya çıkması ve kullanılmasını etkilediği tespit edilmiştir.

Işık dili genellikle uzun mesafeli etkileşim, gizlilik, gürültülü ortamda iletişim veya kısa bir iletişimde etkileşim için kullanılan doğal bir iletişim yoludur. Bu tür iletişim, potansiyel olarak sınırsız bir mesaj dizisinin uzun mesafelerde iletilmesine imkân verir. İnsanlar konuşma seslerinin temel bileşenlerini aktararak konuşulan dillerin işitsel özelliklerini kodlar. Işık çalınan dillerin fonolojik ve akustik yapısı, ışık çalınan ortamın bazı kısıtlamaları ile kısmen konuşulan dille ilişkilidir (Rialland, 2005: 237-271). Işıklı konuşma, kendi kelime dağarcığı, dilbilgisi, fonolojisi özellikleri ile sesli konuşmadan farklı bazı özelliklere sahiptir (Ozaydin, 2018: 100).

"Işıklı dil" terimi bir şekilde yanlış bir addır. Işık konuşma, aslında, ana dilden ayrı bir dil veya lehçe değil, onun bir uzantısıdır. Kelimelerin sesleri sadece derin bir değişim geçirir; bunlar, ses tellerinin titreşimleriyle değil, dudakların kenarlarındaki türbülanslı girdaplarda dönen ağızdan sıkıştırılmış bir hava akımıyla üretilirler. Dillerin ışık biçimleri, kimi zaman tanımlanmış kalıplaşmış cümleleri olan bir koddan veya geleneksel bir sinyalizasyon sisteminden çok daha fazladır (Busnel ve Classe, 1976). Gerçek bir telekomünikasyon sistemini detaylandıran ışıklı konuşmadaki dönüşüm, tamamlayıcı öğrenmeyi gerektiren, ancak doğal algı kapasitelerine dayanan bir uygulamadır (Padgham, 2004: 402-410).

Teorik olarak, ışıklı dillerin kelime bilgisi sonsuzdur. Hemen her kelime ışık dili ile telaffuz edilebilmektedir (Demir, 2018: 3). Konuşulmakta olan dilin yanı sıra, dünyanın farklı bölgelerindeki bazı nüfuslar, modüle edilmiş ışıklara dayanan ve dolayısıyla "ışıklı dil" olarak adlandırılan tamamlayıcı bir ses iletişim sistemi kullanılmaktadır. Işıklı diller, belirli bir yerel dilin ışık repertuarına aktarılması olarak kabul edilebilir (Meyer, 2015: 51-68).

Dünyada ışık dilleri genellikle dağlık ve engebeli alanlarda insanların konuşma yoluyla iletişim kuramadıkları yoğun bitki örtüsüne sahip yerlerde kullanılmaktadır. Bu

yolla insanlar uzak mesafelerde mesajlaşma, sohbet, ikaz veya bazı günlük yaşam aktivitelerinde ıslıklı konuşmayı kullanabilirler. Dünyada Afrika (Ewe, Ari), Asya (Güneydoğu Asya /Akha, Hmong), Amerika (Meksika (Chinantec, Mazatec, Mixtec), Alaska (Siberian Yupik), Brezilya (Gaviao, Surui)), Avrupa (Yunanistan (Antia), İspanya (La Gomera), Türkiye (Kuşköy), Fransız Piresi (Aas)) ve Okyanusya (Abu-Wam) gibi farklı alanlarda ıslık dili kullanılmaktadır (Meyer, 2004: 407).

Islıklı konuşma genellikle, dağların ve yoğun ormanların bir arada bulunduğu dünya bölgelerinde bulunur. Meksika'daki Sierra Mazateca'da, Güneydoğu Asya'daki Altın Üçgen'de (Bai, Yi, Akha ve Hmong) ve Papua Yeni Gine'nin Sepik bölgesi bu duruma örnek teşkil etmektedir (Meyer, 2015: 12). Islıklı diller tarihsel olarak uzak, dağlık köylerde ya da yoğun ormanlarda ortaya çıkmıştır (Koyfman, 2018: 1). Çiftçilerin kendi yaşam alanlarında ve avcılarının ormanlarda ıslık çalarak iletişim kurdukları bilinmektedir (Robson, 2017: 1).

Islık dili 2500 yıl boyunca Yunanistan'ın Evia adasının güney-doğu köşesinde bulunan Antia köyü tarafından kendine özgü bir dil olarak kullanılmaktadır. Geçmişte yaygın olan bu iletişim dillerinin kullanıldığı yörelerin hepsinde kullanımının azaldığı görülmektedir. Nitekim Antia köyünde bu dili kullanan sayısı 6 kişiye kadar gerilemiştir (Stein, 2017: 2). Bu durum kısmen ülkemizde de görülmekte olup, bu dilin yayılış sahası ve dili kullanan insan sayısında azalma olduğunu söylemek mümkündür.

Islık dilinin başlangıç tarihi bilinmemekle birlikte, Kuşköy halkının yüzyıllardır bu dili kullandığı sahada yapılan mülakatlardan anlaşılmıştır. Özellikle çobanlık faaliyetlerinin günümüze göre daha yaygın olduğu dönemlerde ıslık dili iletişim aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda yöre halkının hayvanlarla ıslık dili ile haberleştiği köy halkı tarafından belirtilmektedir. Bu dil sayesinde hayvanlara yön ve hareket verildiği yapılan mülakatlardan anlaşılmıştır. Bundan dolayı, ıslık dilinin (kuşdilinin) çobanlık dönemleri kültürünün bir ürünü olduğu sanılmaktadır.

Yöre arazisinin dağınık ve engebeli oluşu, evlerin birbirlerine uzakta olması, insanların birbirleriyle iletişim kurmasında ıslık dilinin kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Kuşköy engebeli ve dağlık bir alanda olduğu için bu durum ortaya çıkmıştır. Vadinin iki yakasını teşkil eden yamaçlarda bulunan insanlar ellerinin yardımıyla ağızlarından çıkardıkları ıslık sesi ile karşıdan karşıya anlaşabilmektedirler. Aynı zamanda yamacın yukarısında bulunan aşağıdakine, aşağıda bulunan kişinin yukarıdakine veya yürümesi güç olan yerler arasında birbirinden uzak iki kişi birbirine ıslık yoluyla hitap etmektedir.

Islık dilinin ortaya çıkışında en önemli etkenin, coğrafi şartlar olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle bir yerden diğerine ulaşım olanakları, çeşitli biçimlerde coğrafi şartlar nedeniyle engelleniyorsa, ıslık dili bu bölgelerde ortaya çıkmaya daha eğilimlidir. Diğer bir anlatımla, ıslık dilin konuşulduğu yerlerin coğrafi özellikleri arasında yer alan yer şekilleri, dağların konumu, eğim gibi özellikler ıslık dilinin ortaya çıkmasını ve kullanılmasını etkilemektedir. Bu şartlar Kuşköy ve çevresinde ıslık dili kullanımına zemin hazırlayarak çevresel şartlara insanların uyum sağlamasıyla yöreye özgü kültürel ekoloji ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de ıslık dili, 1966 yılında yaklaşık 35-40 yerleşim biriminde (Giresun: Görele ilçesinde Kuşköy, Karabörk, Önerli, Akköy vs. köylerinde, Eynesil ilçesinde Ören ve Uğuz köylerinde, Tirebolu ilçesinde Günyüzü ve Sarıyar köylerinde; Trabzon: Vakfikebir ilçesinde Deregözü, Dorukkiriş, Tarlacık vs. köylerinde, Akçaabat ilçesinin Eskiköy, Üzümlü vs. köylerinde; Gümüşhane: Kürtün ilçesi Uluköy’de) kullanılırken (Aksan, 1968: 53), son yıllarda bu sayı 3-4 yerleşmeye (Karabörk, Kuşköy ve Sıdağı çevresi köyleri) kadar gerilemiştir (Gülveren, 2016: 120). Günümüz itibarıyla bu köylerden Kuşköy’ün yanı sıra az da olsa Karabörk’te ıslık dili kullanılmaktadır. Bu açıdan Kuşköy bugün ıslık dilinin en yaygın kullanılan yerleşmesi olarak dikkat çekmektedir. ıslık dilinin Türkiye’de geçmişten beri bir nevi merkezi olan Kuşköy bu özelliği ile uluslararası ve ulusal araştırma ve çalışmalara konu olmuştur.

Kuşköy ve yöresinde konuşulan ıslık dilinin akademik bir ilgi haline gelmesi ve dünyaya tanıtılması, 1960’lı yıllarda, birbirini takip eden olaylarla başlamaktadır. Bu anlamda Türkiye’de ıslık dili ile ilgili ilk bilimsel çalışma 1967 yılında araştırma ekibiyle birlikte RG Busnel tarafından yapılmıştır. Benzer çalışmanın biraz daha ayrıntılı şekli (sözcük analizi, cinsiyet, yaş ve kimlik tanıma) yine aynı araştırmacı (Busnel) tarafından 1976 yılında gerçekleştirilmiştir. Bunun dışında ıslık dilinin fonotik ve dil bilgisel özellikleri üzerine çok sayıda çalışma (Başkan, 1968; Aksan, 1968, Moles, 1970; Meyer, 2007; Meyer vd., 2015, Güntürkün vd., 2015 ve Ozaydin, 2018) ortaya konulmuştur. Ayrıca Gülveren tarafından 2016 yılında Kuşköy ıslık dilinin halkbilimi açısından değerlendirilmesine yönelik bir çalışma da gerçekleştirilmiştir.

Kuşköy ve çevredeki yerleşim birimlerinde uzun yıllardır kullanılan bu dil insanların uzun mesafelerde birbirleri ile iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Bu çalışmada somut olmayan kültürel miras olarak kabul edilen ve gelecek nesillere aktarılması gereken önemli bir kültürel değer olan Kuşköy ıslık dilinin kullanım durumu, ıslık dilini kullananların demografik nitelikleri ile dilin öğrenme, konuşma ve anlaşılabilmesine yönelik özelliklerinin nicel araştırma yöntemiyle tespit edilmesi amaçlanmıştır.

II. Kuşköy’ün Coğrafi Özellikleri

Kırsal bir köy yerleşmesi olan Kuşköy, Karadeniz Bölgesi’nin Doğu Karadeniz Bölümü’nde Giresun ilinin Çanakçı ilçesi sınırları içerisinde bulunmaktadır (Şekil 1). Yerleşme Çanakçı ilçesine yaklaşık 8.3 km, Görele ilçesine 25 km ve Giresun şehrine ise 83 km uzaklıktadır (Karayolları Genel Müdürlüğü, 2019).

Şekil 1. Çalışma Sahasının Lokasyon Haritası.

Araştırma sahasını oluşturan Kuşköy'ü Çanakkale deresi ikiye bölmektedir. Oldukça engebeli bir arazi üzerinde kurulu yerleşmeyi Deregözü Dağı (1306 m), Kızıllı (1247 m), Gürgentepe (1655 m) Yılan Gölü (1342 m), Kavak (1521 m), Keçi Kayası (1331 m) ve Sis Dağı (2182 m) çevrelemektedir (Fotoğraf 1).

Kuşköy yerleşmesi; Yılan Gölü, Köçekli, Sivri Kaya, Kise ve Gürebükü olmak üzere 5 mahalleden oluşmaktadır. Bu şekliyle çok mahalleli köyler statüsünde bulunmaktadır. Yerleşmeyi oluşturan mahalleler dağınık dokulu yerleşme özelliği göstermektedir. Bu nedenle konutlar arasında büyük mesafeler bulunmaktadır (Fotoğraf 1). Kuşköy arazisinin engebeli ve oldukça eğimli olması, konut yerleşmelerinin birbirinden uzak olmasına yol açmış ve dolayısıyla köyde yaşayan insanların birbirleriyle iletişim sağlamak için bir vadiden diğer vadiye kadar ulaşabilen ısıltın ses hacminden yararlanma isteği ısıltın dilinin burada doğmasını ve varlığını sürdürmesini sağlamıştır denilebilir.

Fotoğraf 1. Kuşköy, eğimli ve engebeli bir topografyaya sahiptir.

Doğu Karadeniz Bölümü sınırları içinde kalan çalışma sahasında tipik olarak Karadeniz iklimi görülmektedir. Çalışma sahasına yakın Çanakçı Meteoroloji İstasyonunda yıllık ortalama sıcaklık değeri 12.9 °C’dir. Çanakçı’dan biraz daha yüksekte yer alan Kuşköy’de ise ortalama sıcaklık 1-2 °C daha düşük olması muhtemeldir. Yıllık yağış miktarı 1599.2 mm olup, en fazla yağış ekim ayında (206.9 mm), en az yağış ise nisan ayında (63.1 mm) görülmektedir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü).

Araştırma sahasının içerisinde yer aldığı Çanakçı havzası; doğuda Sis Dağı yaylası, batıda Deliktaş yaylası, kuzeyde Görele ve güneyde ise Şalpazarı ile çevrilidir. Kuşköy’ü ikiye bölen Çanakçı Deresi, Deliktaş yaylası ve Sis dağı yaylasından doğan ve irili ufaklı birçok kaynakla beslenmektedir. Dere, Giresun ili Görele ilçesinin batı yakasından Karadeniz’e dökülmektedir. Su toplama havzası 696 km² ve uzunluğu ise 58 km’dir (Dinçer, 2014: 2).

Araştırma sahasında zonal topraklardan gri-kahverengi podzolik topraklar yaygınlık göstermektedir. Bu topraklar çalışma sahasının kuzey ve kuzeydoğusu ile güneyde belli bölümlerinde bulunmaktadır. Gri-kahverengi podzolik topraklar orta derecede podzollaşmıştır (Giresun İl Çevre Durum Raporu, 2005: 91).

Doğu Karadeniz Bölümü'nün kuzeye bakan yamaçlarının genelinde olduğu gibi, araştırma sahasında da bol yağış ve elverişli sıcaklık şartları nedeniyle, bitki örtüsü oldukça gürdür. Nitekim Kuzey Anadolu fitocoğrafya bölgesinin Kolşik Flora alt bölümünde yer alan Kuşköy ve çevresinde (Atalay, 1994: 114) karışık yapraklı ağaçlardan oluşan ve zengin bir bitki örtüsü yayılış göstermektedir. Yerleşme yeri ve tarım alanına dönüştürülmeyen kesimlerde kızılalağaç (*Alnus barbata*), doğu kayını (*Fagus orientalis*), kestane (*Cestanea sativa*), gürgen (*Carpinus betulus*), ıhlamur (*Tilia rubra*), ceviz (*Pterrocarya*), akçaağaç (*Acer campestra*), dişbudak (*Excelsior*, *Fraxinus oxpyhila*), adı findık (*Corylus avellana*), yabani kiraz (*Prunus ovium*) gibi kışın düşük sıcaklıklardan kendilerini koruyabilmek için sonbahar sonunda yapraklarını döken ağaçlar yer alır (İnandık, 1965: 16-17). Bunların dışında yine sahada kıyıdağın itibaren oldukça yaygın olan karayemiş (*Prunus lourocerosus*) ise, yıl boyunca yapraklarını dökmemektedir.

Kuşköy'de 2020 yılı itibariyle 170 erkek ve 181 kadın olmak üzere toplam 351 kişi yaşamaktaydı. Köy nüfusu ülkemizdeki diğer kırsal yerleşmelerde olduğu gibi göç nedeniyle geçmişten bugüne azalma eğilimi göstermektedir. Nitekim 1990'da 762 olan nüfus, 2010'da 516 kişiye, 2019'da ise 382 kişiye kadar gerilemiştir (TÜİK, 2021). Göç hareketinde özellikle genç nüfusun sosyo-ekonomik nedenlerle köyden ayrılması etkili olmaktadır. Bu durum, ıslık dilinin geleceğini olumsuz anlamda etkilemekte ve ıslık dilini bilip konuşan sayısını azaltmaktadır. Köydeki yaşlı fazlalığı ve bu yaşlılarda oluşan dış problemleri ıslık çalmayı engellemektedir. Karşılaşılan bu sorunlar nedeniyle, ıslık dilinin kullanım açısından zaman içinde azalacağı ve gelecek nesillere aktarılmasında zorluklar yaşanacağı öngörülmektedir.

Arazinin eğimli ve engebeli olmasının yanı sıra tarım alanlarının küçük parsellerden oluşması tarımsal faaliyetlerinin sınırlı düzeyde kalmasına neden olmuştur. Bu nedenle tarımsal üretim genel anlamda ailelerinin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Aynı şekilde hayvancılık faaliyeti de gelişmemiş olup, geçim tipi şeklinde yapılmakta ve büyükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

III. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada UNESCO tarafından 2017 yılında Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine alınan ıslık dilinin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması hususunda bu dilin konuşulduğu alanın özellikleri ve dili konuşan nüfusun özelliklerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Her ne kadar yöre insanının ıslık dilini kültürlerinin bir parçası olarak görüp ve sahiplenmesi ya da yerel yetkililerin çeşitli biçimlerde ıslık dilini yaşatma çabaları olsa da, ıslık dilinin, bu bölgede araştırma yapan yabancı araştırmacıların da belirttiği gibi, yok olma tehdidiyle karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu gerçeklik, araştırmanın problem durumunu ortaya koymaktadır. Ancak, bir dil yok olmadığı sürece, canlandırılabilir. Bu amaçla, ıslık dilinin korunması, canlandırılması ve kültürel bir miras olarak gelecek kuşaklara aktarılması oldukça önemli bir konudur.

Dünyanın değişik bölgelerinde konuşulmakla birlikte ıslık dilini kullananların sayısı her geçen gün azalmaktadır. Bu azalmanın birçok temel sebepleri vardır; başta teknolojik

gelişmeler olmak üzere, teknolojik ve sosyo-kültürel değişmeler ile göç hareketleri gibi çok sayıda etken ıslık dilinin yaşatılmasını tehdit etmektedir. Özellikle cep telefonu kullanımı, ıslık dilinin kullanım amacını büyük oranda ortadan kaldırmış ve daha önceden bir zorunluluk ya da kültürel bir değer olarak görülen ıslık çalma, yavaş yavaş daha az kişi tarafından öğrenilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede bu çalışmada ıslık dilinin dünyadaki durumu ele alındıktan sonra ülkemizde ıslık dilinin konuşulduğu Kuşköy'ün coğrafi özellikleri, ıslık dili ile coğrafi yapı arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Son olarak ıslık dilinin kullanım durumu, kullanan nüfusun demografik nitelikleri, dili öğrenme, öğretme, anlama ve gelecek nesillere aktarılması ve korunmasına yönelik tutumlarının belirlenmesine yönelik nicel araştırma yöntemi ile 15 sorudan oluşan anket formu kolayda örneklem yöntemiyle 254 kişiye uygulanmıştır. Ayrıca konu ile ilgili farklı bilgilere ulaşmak için nitel araştırma tekniklerinden gözlem ve görüşme tekniğinden de yararlanılmıştır. Bu yönüyle çalışmada nicel ve kısmen nitel yöntemlerin kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Anket uygulaması 2019 yılı nisan-eylül ayları arasında farklı tarihlerde Kuşköy'e yapılan saha çalışmalarında bireylerle yüz yüze görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde elde edilen veriler SPSS 20 programına işlenerek analiz edilmiş ve bunun sonucunda bulgular ortaya konulmuştur. Böylece ıslık dilini kullanan nüfusun yaş grubu, bu dili kullananların öğrenim durumu, ıslık dilinin öğrenme yaşı, dilin anlaşılabilirlik seviyesi, dilin aile içinde kullanımı, ıslık dilinin gelecek nesillere aktarılması için çocuklara öğretme isteği ve bu anlamda eğitim kurslarını destekleme istekleri gibi soruların cevapları ortaya konulmuştur.

IV. ıslık Dili Tanıtımı ve Korunması

Kuşköy ve ıslık dili 1960'lı yıllardan itibaren ulusal ve uluslararası alanda akademik araştırmalara konu olmasına rağmen geniş halk kitleleri tarafında yeterli düzeyde bilinmiyordu. Özellikle kitle iletişim araçlarının yaygın olmaması ıslık dilinin Türkiye ve dünyada bilinirliğini sınırlandırmıştır. Bu açıdan Kuşköy ıslık dilinin Dünya genelinde tanıtımına en önemli katkısı 1993 yılında on beş gün süre ile Kuşköy'e gelerek çekimlerde bulunan Japon televizyoncular yapmışlardır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Köydeki ıslık dilinin Dünya genelinde tanıtımına en önemli katkısı 1993 yılında Japon televizyoncular yapmışlardır (Foto: Çanakçı ıslık Dili Kültür ve Turizm Derneği arşivi).

Bununla birlikte ıslık dilinin tanıtımına yönelik festival düzenlenmesi en önemli projelerden biridir. Bu kapsamda ilk festival yerel düzeyde 1997 yılında düzenlenmiştir. Bunu takiben ulusal ve uluslararası boyuttaki ilk festival ise 6 Haziran 1998 tarihinde gerçekleştirilerek ulusal ve uluslararası basın ve medya kuruluşlarının dikkati çekilmiştir (Gülveren, 2016: 122). Böylece ıslık Dili Kültür ve Turizm Derneği tarafından her yıl düzenlenen Kuşdili Festivali etkinliği ile ıslık dili (kuşdili) ve yörenin tanıtımı, dilin ve bu mirasın geleceğe aktarılması sağlanmıştır. Festivalin düzenlenmesine sahadaki yerel yönetimler ile kamu kurum ve kuruluşları katkıda bulunmaktadır. Uluslararası nitelikte 2019 yılında 22. düzenlenen festival kapsamında çeşitli yarışmalar ve etkinliklerle ıslık dilinin tanıtımı gerçekleştirilmiştir (Fotoğraf 3). Ancak 2020 yılında tüm dünyayı etkileyen Covid 19 pandemisi nedeniyle festival düzenlenememiştir.

Fotoğraf 3. Son yıllarda düzenlenen festivaller ile ışık dilinin tanıtımı yapılmaktadır
(Foto: Çanakçı Işık Dili Kültür ve Turizm Derneği arşivi).

Kuşköy'de, ışık dilinin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasında en önemli aşamalardan biri, dilin somut olmayan kültürel miras listesine alınması çalışmalarıdır. Bu kapsamda ilk adım olarak ışık dili Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanterine 01.0018 envanter numarasıyla 2010 yılında kaydedilmesi, 2013 yılında da revize edilmesidir. Işık dilinin acil listeye kaydıyla ilgili 2011 yılında başvuru süreci başlatılmıştır. Işık dilinin acil listeye sunulmasından sonra 2012 yılında Giresun Valiliği'nin desteğiyle unsuru tanıtan ve somut olmayan kültürel miras değerini vurgulayan, unsurun gelecek nesillere aktarımını da hedefleyen bir inceleme araştırma kitabı yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra 2014 yılında ışık dilinin UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne adaylığını desteklemek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından Çanakçı Kaymakamlığı ve Halk Eğitim Merkezi bünyesinde açılan kurslarla ışık dilinin öğrenilmesine ilişkin sertifika programı düzenlenmiştir (Fotoğraf 4). 2015 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı, Giresun Valiliği ve Işık Dilini Yaşatma Kültür ve Turizm Derneği tarafından taslak çalışmaları başlatılan Işık Dilini Koruma ve Yaşatılmasına Yönelik Eylem Planı hazırlanmıştır. Bu eylem planı bütün tarafların oy birliği ile kabul edilmiştir ve 22- 24 Şubat 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen çalıştayda miras taşıyıcılarından rıza mektupları alınmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Işık Dili 4-9 Aralık 2017 tarihleri arasında Güney Kore'nin Jeju Adası'nda gerçekleştirilen Somut Olmayan Kültürel Miras Hükümetlerarası Komite 12. Olağan Toplantısı'nda ülkemiz adına UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine kaydedilmiştir (<https://www.unesco.org.tr/Pages/1725/90>).

Fotoğraf 4. Halk Eğitim Merkezi tarafından İslık Dilini yaygınlaştırmak için kurslar düzenlenmektedir (Foto: Çanakçı İslık Dili Kültür ve Turizm Derneği).

V. Bulgular

İslık dili olarak adlandırılan iletişim aracının kullanım durumu, kullananların demografik nitelikleri ve diğer özelliklerini tespit etmek için 15 sorudan oluşan anket formunun ilk sorusunu cinsiyet durumu oluşturmuştur. Bu bağlamda anket 170'i erkek (% 66.9) ve 84'ü kadın (% 33.1) olmak üzere 254 kişiye yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır.

Kuşköy'de ıslık dilini kullanan nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı anket uygulanan nüfusun yaş gruplarına göre yorumlamak mümkündür. Ankete katılan nüfusun % 9.8'i (25 kişi) 18-25 yaş grubunda, % 17.7'si (45 kişi) 26-45 yaş aralığında, % 28.0'inin (71 kişi) 45-60 yaş grubunda ve % 44.5'inin (113 kişi) ise 60 ve üstü yaş üzerindeki nüfustan oluşmuştur (Tablo 1). Bu verilerden sahada ıslık dili kullanımının orta ve üst yaş gruplarında daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık genç yaş gruplarında bu dilin kullanımının daha düşük olduğu ve dolayısıyla geçmişe oranla genç nüfus içinde ıslık dili kullanımının azaldığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Başka bir ifadeyle gençlerin ıslık diline olan ilgisi giderek azalmaktadır.

Tablo 1. Ankete Katılan ve İslık Dilini Konuşanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.

Yaş Grubu	Sayı	%
18-25	25	9.8
26-45	45	17.7
46-60	71	28.0
60 ve üstü	113	44.5
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

İslık dili konuşanların öğrenim durumlarını belirlemek için sorulan soruya verilen cevaplar incelendiğinde katılımcılar içinde ilk sırada % 62,6 ile (159 kişi) ilköğretim mezunlarının olduğu tespit edilmiştir. İslık dili konuşan nüfus içinde ikinci sırada ise %

16.9 ile (43 kişi) okuryazar olmayanlar yer aldığı dikkat çekmektedir. Buna karşılık ankete katılan ve bu dili konuşan nüfus içinde lise mezunlarının oranı % 13.8 (35 kişi), yükseköğretim mezunlarının oranının ise % 6.7 (17 kişi) seviyesinde olduğu görülmektedir (Tablo 2). Bu değerler sahada eğitim seviyesi yükseldikçe ıslık dili kullanımının azaldığını göstermektedir. Şüphesiz bu durum büyük oranda sosyo-ekonomik şartların gelişmesi ve teknolojik gelişim ile birlikte ıslık dili kullanım zorunluluğunun ortadan kalkmasının bir sonucu olarak ve ayrıca ıslık dilini öğrenmiş olan genç nüfusun köyden göç etmesi ile de ilgili olduğu düşünülebilir.

Tablo 2. Ankete Katılan ve Işık Dilini Konuşanların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı.

Öğrenim Durumu	Sayı	%
İlköğretim	159	62.6
Lise	35	13.8
Yüksek Öğretim	17	6.7
Okumamış	43	16.9
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

Tablo 3. Ankete Katılanların Işık Dilini Öğrenme Yaşlarına Göre Dağılımı.

Öğrenme Yaşı	Sayı	%
4-6 yaş	139	54.7
7-10 yaş	58	22.8
11-15 yaş	15	5.9
16 yaş ve üstü	3	1.2
Işık dili konuşamayan	39	15.4
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

Kuşköy'de ıslık dilini konuşanların bu dili kimden öğrendiklerini belirlemeye yönelik soruya verilen cevaplar incelendiğinde dilin öğreniminde aile bireylerinin ön planda olduğu görülmektedir. Nitekim katılımcıların % 33.9'u (86 kişi) ıslık dilini babasından, %18.1'i (46 kişi) annesinden, % 17.3'ü (44 kişi) dedesinden, % 16.9'u (43 kişi) kendi kendine ve % 13.8'i (35 kişi) ise çevresinden öğrendiğini ifade etmiştir (Tablo

4). Dilin öğrenme yaşı ile ilgili soruya verilen cevaplar ve bu değerler karşılaştırıldığında öğrenme yaşının küçük olduğu (Tablo 3) ve ailede öğrenmenin ön plana çıktığı dikkat çekmektedir (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Köyde her yaştan insan ıslık dilini konuşabilmektedir (Foto: Çanakçı ıslık Dili Kültür ve Turizm Derneği arşivi).

Tablo 4. Ankete Katılanların ıslık Dilini Öğrendiği Kişilere Göre Dağılımı.

Konuşan Kişi	Sayı	%
Anne	46	18.1
Baba	86	33.9
Dede	44	17.3
Kendi kendime	43	16.9
Çevre	35	13.8
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

Ankete katılanların aileleri içinde ıslık dili kullanımı belirlemek için sorulan soruya verilen cevap incelendiğinde katılanların % 71.2'si (181 kişi) aile bireylerinin hepsinin bu dili kullandığı şeklinde beyanda bulunduğu anlaşılmıştır. Buna karşılık katılımcıların % 8.3'ü (21 kişi) sadece annesinin, % 5.5'i (14 kişi) dedesinin, % 4.3'ü babasının ve % 2'si çocukların bu dili konuştuğunu ifade etmiştir. Katılımcıların % 8.7'si ise (22 kişi) ailede ıslık dilini hiç kimsenin konuşmadığını ama anlayabildiğini beyan etmiştir (Tablo

5). Bu veriler Kuşkøy’de aile içinde en az 1 kişinin ıslık dilini bildiği veya konuştuğunu göstermektedir.

Tablo 5. Ankete Katılanların Ailesinde ıslık Dilini Konuşanların Dağılımı.

Konuşan Kişi	Sayı	%
Anne	21	8.3
Baba	11	4.3
Çocuklar	5	2.0
Dede	14	5.5
Ailenin Tamamı	181	71.2
Kimse Bilmiyor	22	8.7
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

ıslık dilinin anlaşılma durumunu ölçmeye ilişkin soruya ankete katılanların verdikleri cevaplar analiz edildiğinde ankete katılanların % 89’u, yani 226 kişi karşısındaki anlayabildiğini belirtirken, katılımcıların % 11’i (28 kişi) ise karşısındaki tam anlamadığını ifade etmektedir (Tablo 6). Bunun yanı sıra Kuşkøy gibi eğimli ve engebeli arazilerde ıslık dilinin anlaşılma durumu önem arz etmektedir. Bu açıdan ankete katılanların % 64.6’sı (164 kişi) eğimli arazilerde ıslık dilinin anlaşılabilir olduğunu belirtirken, % 24’ü (61 kişi) çok anlaşılabilir yönünde görüşte bulunmuşlardır. Buna karşılık 29 kişi (% 11.4) ise ıslık dilinin eğimli arazilerde az anlaşılabilir olduğunu ifade etmişlerdir (Tablo 7). Bu sonuçlardan ıslık dilini konuşan veya bilenlerin çoğunun iletişimde oldukları kişileri anlayabildikleri ya da karşısındaki bireylerle sağlıklı bir iletişim kurabildikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 6. ıslık Dili Konuşanların Karşısındaki Anlama Seviyelerine Göre Dağılımı.

Anlaşılma Durumu	Sayı	%
Evet	226	89.0
Hayır	28	11.0
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

Tablo 7. Ankete Katılanların Işık Dilini Eğimli Arazide Anlama Seviyelerine Göre Dağılımı.

Anlaşılma Durumu	Sayı	%
Az Anlaşılabilir	29	11.4
Anlaşılabilir	164	64.6
Çok Anlaşılabilir	61	24.0
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

Işık dilini konuşanların dili kullanım durumlarını belirlemek amacıyla katılımcılara çeşitli sorular sorulmuştur. Bu kapsamda ankete katılanların % 77.2'si (196 kişi) ışık dilini engebeli arazi dışında da kullandıklarını ifade ederken, % 22.8'i ise (58 kişi) kullanmadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 8). Bu verilerden ışık dilinin sahada yaygın bir kullanıma sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 8. Ankete Katılanların Işık Dilini Engebeli Arazi Dışında Kullanımlarına Yönelik Görüşleri.

Kullanım Durumu	Sayı	%
Evet	196	77.2
Hayır	58	22.8
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

Işık dilini konuşanların bu dilin Kuşköy dışında yurtdışında da kullanıldığını bilip bilmediklerine ilişkin soruya katılımcıların % 54.3'ü (138 kişi) yurtdışında kullanıldığını bilmesi yönünde cevap verirken, % 45.7'si (116 kişi) kullanıldığını bilmediğini belirtmiştir (Tablo 9). Bu yönüyle ışık dilinin yurtdışında kullanıldığını bilen katılımcılar bu bilgiyi köye araştırma yapmak için gelen araştırmacılardan duyduklarını ve medya yayın organlarından bildiklerini belirtmiştir.

Tablo 9. Ankete Katılanların Işık Dilinin Kuşköy Dışında Yurtdışında Kullanımının Olmasına Yönelik Görüşleri.

Kullanım Durumu	Sayı	%
Evet	138	54.3
Hayır	116	45.7
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

ıslık dilinin kullanımında zorluk çekilmesine yönelik soruya katılımcıların % 26.0’sı (66 kişi) evet şeklinde cevap verirken, katılımcıların % 66.5’ine (169 kişi) ıslık dili kullanımında zorluk çekmediklerini belirtmişlerdir (Tablo 10). Bu yönüyle ıslık dili konuşanlarda dilin kullanımında çok büyük bir sorun olmadığı ve bu dille iletişim kurabildikleri anlaşılmaktadır. Sahada yapılan görüşmelerde özellikle ıslık dilini çocuk yaşta öğrenenlerde bu zorlanmaların olmadığı gözükmektedir. Buna karşılık öğrenme yaşı geçtikçe zorlanmanın arttığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Tablo 10. Ankete Katılanların ıslık Dilinin Kullanımında Zorlanmalarına İlişkin Görüşleri.

Zorluk Durumu	Sayı	%
Evet	66	26.0
Hayır	169	66.5
Dili Konuşamayanlar	19	7.5
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

Kuşköy’de ıslık dilinin korunması ve gelişimi, gelecek nesillere aktarılmasına yönelik bu köyde yaşayanların görüşlerini tespit etmek için katılımcılara çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu kapsamda ıslık dilinin korunması amacıyla ulusal ve uluslararası kuruluşlardan desteklenmesine ilişkin soruya katılımcıların tamamına yakını (% 99.2) olumlu yaklaşırken, sadece 2 kişi (% 0.8) ise olumsuz şekilde cevap verdiği tespit edilmiştir (Tablo 11). Bu yönüyle sahada ıslık dilinin benimsenmiş olduğu ve korunması noktasında yüksek düzeyde bir bilinç ve algı olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 11. Ankete Katılanların ıslık Dilinin Korunması ve Gelişimi Hususunda Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Desteklenmesine Yönelik Görüşleri.

Desteklenmesi Görüşü	Sayı	%
Evet	252	99.2
Hayır	2	0.8
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

Diğer taraftan ıslık dilinin gençlere öğretilerek yaygınlaştırılması için katılımcıların % 99.6 gibi büyük bir bölümü (253 kişi) halk eğitim merkezleri tarafından kurs açılmasına yönelik istekleri bulunmaktadır (Tablo 12). Araştırma alanında yapılan mülakatlarda ıslık dilinin öğretilmesi ve gelecek nesillere taşınması için belediye tarafından destek verilerek Halk Eğitim Merkezinde kurs açılmıştır. Kurs Milli Eğitim

Bakanlığı tarafından Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliğince toplamda 132 saat ders verilip belgelendirme yapılarak tamamlanmaktadır (MEB, 2018).

Tablo 12. Ankete Katılanların Işık Dilinin Yaygınlaştırılması İçin Kurs Açılmasını İsteklerine Yönelik Görüşleri.

Kurs Açılması Durumu	Sayı	%
Evet	253	99.6
Hayır	1	0.4
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

Işık dilinin konuşanların dilin geleceğe aktarılması hususunda bu dilin çocuklarına öğretmeye yönelik isteklerini ölçen soruya % 91.3 gibi çok büyük bir bölümü olumlu yaklaşırken, % 8.7'si (22 kişi) ise hayır şeklinde cevap vermiştir (Tablo 13). Bu durum Kuşköy'de ışık dilini konuşanların bu dilin yaşatılması ve kaybolmaması noktasında duyarlı olduklarını göstermektedir.

Tablo 13. Ankete Katılanların Işık Dilinin Çocuklarına Öğretmeye Yönelik Görüşleri.

Çocuklara Öğretme Durumu	Sayı	%
Evet	232	91.3
Hayır	22	8.7
Toplam	254	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları.

Işık dilinin kültürel bir değer olmasından dolayı köyünüzde ne tür değişiklikler oldu sorusuna katılımcıların % 90'ı reklam ve tanıtım bağlamında köye katkı yaptığını belirtmiştir. Geriye kalan kısım ise köye hiçbir katkısının olmadığı cevabını vermiştir. Dil UNESCO'ya alındıktan sonra tanınmış ve Kültür ve Turizm Bakanlığının desteğini alarak DOKA'nın hazırlamış olduğu ve faaliyete geçirdiği projeye köyde iyileştirme çalışmalarının olduğu da dile getirilmiştir.

VI. Sonuç ve Öneriler

Işık dili; dil, diş, dudak ve yanakların yardımıyla oluşan ve iletişim aracı olarak kullanılan, ezgisel ve ritimsel niteliğe sahip ses sistemi olarak tanımlanmaktadır. Işık dili özellikle coğrafi şartlar açısından dağlık ve engebeli arazilerde yaşayan insanların birbirleriyle olan günlük hayattaki iletişimini sağlamak için büyük bir rol oynamıştır. Kültürel coğrafya, kültür ile coğrafyanın kesim sahasında yer alır (Şahin, 2019: 173). Işık dilinin kullanıldığı alanların genellikle eğimli, engebeli ve bitki örtüsünün yoğun olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle bu tür yerlerde hayvancılıkla uğraşan insanların hayvanlarını olatırken ışık sayesinde onlara yön verdikleri bilinmektedir. Işık dilini geçmiş dönemlerde yerleşim yerlerinde bulunan halkın tamamı kullanırken, günümüzde teknolojinin gelişmesi, hayvancılık ve çiftçiliğin azalması sonucu ışık diline olan ihtiyacın azalmasına bağlı olarak bu dili kullanan sayısı da azalmıştır. Yapmış

olduğumuz araştırmalarda ıslık dilini bilenlerin sayısının her geçen gün azaldığı tespit edilmiştir. Işık dilini bilenlerin de çoğunun yaşlı kesim olduğu ve bu yaşlı kesiminde dış sağlık sorunlarından dolayı ıslık dilini kullanmakta zorlandıkları gözlemlenmiştir. Özellikle son yıllarda iletişim araçları ve teknolojik gelişimle birlikte gençlerin ıslık diline ihtiyaç duymadıkları ve bunun sonucunda ıslık dili kullanımının azalma eğilimi gösterdiği dikkat çekmektedir.

Işık dilini canlandırmak ve nesilden nesile aktarmak için bilim insanları, ilgili kurum ve kuruluşlar araştırmalar yapmışlar ve gerekli eylem planları sunmuşlardır. Fakat bu eylem planları kısıtlı uygulanmış ve bundan dolayı ıslık dilinin yaygınlığı azalmıştır. Bununla birlikte Işık Dili Kültür ve Turizm Derneği tarafından 1997 yılından itibaren düzenlenen festival ve yapılan tanıtım çalışmaları ve Işık Dilinin 2017 yılında UNESCO Acil Korunması Gereken Somut Olmayan Miras Listesine alınması gibi çalışmalar bu dilin korunması ve geleceğe aktarılması açısından önemli adımlar olarak dikkat çekmektedir. Bu çalışmaların yanı sıra Işık Dilinin yaygınlaştırılması için Çanakçı ilçesinde bulunan Halk Eğitim Merkezinde ıslık dili kursu sürekli hale getirilerek Kuşköy dışında yaşayan genç nüfusun da dili öğrenmesi sağlanmalıdır. Hatta 1960’lı yıllarda Giresun ve Trabzon illerinde çok sayıda yerleşmede kullanıldığı bilinen bu dilin söz konusu alanlara yaygınlaştırılması için de Çanakçı dışındaki yerlerde de kursların açılması teşvik edilmelidir. Bu kapsamda ıslık dilinin akademik düzeyde öğretilmesine yönelik girişimler de önem arz etmektedir. Bu çerçevede Giresun Üniversitesi Senatosu’nun almış olduğu kararla Turizm Fakültesi’nde ıslık dili seçmeli ders olarak müfredata konulması yerinde bir girişim olarak dikkat çekmektedir.

Işık dilinin farkındalığını ortaya çıkartmak için turizm alanında da kamu kurum ve kuruluşlarına, Işık Dili Kültür ve Turizm Derneği’ne büyük görevler düşmektedir. Dernek tarafından yılda 1 defa düzenlenen Işık Dili Kültür ve Sanat Festivalini Giresun Valiliği, Kültür ve Turizm Müdürlüğü, yerel yönetimler ve özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı koordinasyonunda daha geniş katılımlı uluslararası organizasyon şeklinde yapılması için profesyonel şirketlerle çalışılmalıdır.

Turizm teşvik kanunu, bugünkü turizm sektörünün oluşmasında büyük rol oynamıştır. Bu kanun sayesinde turistik alan, bölge ve merkezler belirlenerek; turistik alt ve üst yapı belirli bölgelerde yoğunlaştırılmış, bu doğrultuda Türkiye’de dünya standartlarında kaliteli tesislerin bulunduğu turizm bölgeleri ve yöreleri oluşturulabilmiştir (Toker, 2007: 91). Bu bağlamda Doğu Karadeniz Projesi Kalkınma Ajansı (DOKA) tarafından hazırlanan ve Kalkınma Bakanlığına sunulan “Giresun-Çanakçı-Kuşköy Köyüne Özgü Işık Dilinin Tanıtılması, Yaşatılması ve Bölge Turizmine Kazandırılması Projesi” kapsamında Kuşköy’de 22 ev ve caminin cephe iyileştirme çalışmaları ve yörenin mimari dokusuna uygun hale getirilmesi amaçlanmıştır (Çanakçı Belediyesi ve Kaymakamlığı). Ayrıca köyde bulunan ilkokul ve lojmanın yapılması, sokak iyileştirilmesinin gerçekleştirilmesi, köy değirmeninin restore edilmesi ve seyir terasının kurulması Kuşköy’ü alternatif turizm merkezi arasına sokmak ve köye gelen yerli, yabancı turist sayısını artıracak olması gelecekte bu dilin tanıtılması ve yaşatılmasına önemli katkılar sağlamış olacaktır.

Turizm ulaşım, konaklama, ikram, doğal kaynaklar, eğlence üniteleri, bankalar, seyahat acenteleri ve tur operatörleri gibi hizmetleri içeren kompozit bir üründür (Sinclair ve Stabler, 1997: 58). Kuşköy ve yakın çevresinde düzenlenebilecek doğa yürüyüşü (trekking), fotoğraf çekme (foto safari), kuş gözlemciliği (ornitoloji), bilimsel araştırma amaçlı yürüyüşler, manzara izleme, dağ bisiklet turu gibi ekoturizm aktiviteleri köye gelen ziyaretçilerin köyü gezmekle beraber köye özgü yaşam tarzını da görme imkanları olacaktır. Ancak bunların gerçekleşebilmesi için belli bir alt yapının sağlanması da gerekmektedir. Bütün bunlar kırsal turizmin gelişmesi bağlamında önem arz etmekte ve netice itibarıyla bunların gerçekleştirilmesi hiç şüphesiz Kuşköy'ün cazibe merkezi haline dönüşmesine zemin hazırlayacaktır. Bu şekilde ıslık dilinin tanıtımı ve korunması noktasında farkındalık artırılırken, kırsal kalkınma yönünden sahada yeni projeler hayata geçirilmiş olacaktır.

Katkı ve Teşekkür

İlgi ve katkılarından dolayı **Doç. Dr. İbrahim SEZER'e** teşekkürlerimizi arz ederiz. Gerek arazi çalışmaları esnasında gerekse de fotoğrafların teminindeki yardımlarından dolayı **Çanakçı ıslık Dili Kültür ve Turizm Derneği Başkanı Sn: Şeref KÖÇEK'e**, ıslık dili eğitmeni Sn: **Orhan CİVELEK'e** ve **Kuşköy Halkına** şükranlarımızı sunuyoruz.

Kaynaklar

- Aksan, D. (1968). Anadolu'da ıslık dili araştırması ön raporu, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi. Türkoloji Dergisi*, 1(3), 49-64.
- Atalay, İ. (1994). *Türkiye vejetasyon coğrafyası*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 1. Baskı.
- Başkan, Ö. (1968). Türkçe ıslık dili. *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 16(1), 1-10.
- Busnel, R.G. Classe, A. (1976). Whistled languages. Springer-Verlag. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-46335-8>.
- Demir, N. (2018). ıslık dili ve Karadeniz Bölgesi'nde kullanılışı. http://www.necatidemir.net/images/demir/bkosem/isluk_dili.
- Diñçer, S. (2014). *Çanakçı Deresi su kalitesi ve kirlilik düzeyinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Doğaner, S. (2003). Miras turizminin coğrafi kaynakları ve korunması. *Coğrafi Çevre Koruma Ve Turizm Sempozyumu (16-18 Nisan 2003) Bildiri Kitabı, Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü Sempozyumları 2*, (s.1-4).
- Giresun Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü: Giresun İli Çevre Durum Raporu, 2005.
- Gülveren, Z. (2016). Kuşköy ıslık Dili'nin halkbilimi açısından değerlendirilmesi. *III. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu Bildirileri*. (s. 115-124).
- Güntürkün, O. Güntürkün, M. ve Hahn, C. (2015). Whistled Turkish alters language asymmetries, *Current Biology*, 25(16), R693-R710.

<https://aregem.ktb.gov.tr/TR-196379/islik-dili.html>).

İnandık, H. (1965). *Türkiye bitki coğrafyasına giriş*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yay. No:42.

Kayserili, A. (2010). Carl Ortwin Sauer ve kültürel coğrafya, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(24), 177-190.

Koyfman, S. (2018). Whistled languages around the word, Erişim Adresi: <https://www.babbel.com/en/magazine/whistled-languages>, (Erişim Tarihi:12.01.2019).

Meyer, J. (2004). Bioacoustics of human whistled languages: An alternative approach to the cognitive processes of language. *Annals of the Brazilian Academy of Science*. 76(2), 405-412.

Meyer, J. (2007). Whistled Turkish: Statistical analysis of vowel distribution and consonant modulations. *In Proceedings of XVI International Conference of Phonetic Sciences* (s. 284-288). <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00167130/document>.

Meyer, J. (2015). *Whistled languages, A worldwide inquiry on human whistled speech*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg.

Meyer, J. Gautheron, B. ve Ridouane, R. (2015). Whistled Moroccan Tamazight: phonetics and phonology. *Proceedings of the 18. International Congress of Phonetic Sciences*. <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01287709>.

Moles, A. (1970). Etude sociolinguistique de la langue sifflée de Kuskoy. *Revue de Phonétique Appliquée*, 14(15), 78-118.

Oğuz, M.Ö. (2009). Somut olmayan kültürel miras ve kültürel ifade çeşitliliği. *Milli Folklor*, 21(82), 6-12.

Ozaydin, S. (2018). Acoustic and linguistic properties of Turkish Whistle Language. *Open Journal of Modern Linguistics*, 8(4), 99-107.

Padgham, M. (2004). Reverberation and frequency attenuation in forests, implications for acoustic communication in animals. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 115(1), 402-410.

Rialland, A. (2005). Phonological and phonetic aspects of whistled languages. *Phonology*, 22, 237-271. <https://doi.org/10.1017/S0952675705000552>.

Robson, D. (2017, 25 May). The beautiful languages of the people who talk like birds, *BBC*, <https://www.bbc.com/future/article/20170525-the-people-who-speak-in-whistles>.

Sinclair, M.T. ve Stabler, M. (1997). The Economic of Tourism, <http://www.questa.com/read/106399058/the-economcs-of-toursm>.

Stein, E. (2017, 15 Eylül). Yunanistan'da unutulmak üzere olan dil: Islık dili, *BBC News/Türkçe*, <http://www.bbc.com/travel/story/20170731-greeces-disappearing-whistled-language>, (Erişim Tarihi:01.08.2018, 10.35).

Şahin, V. (2019). Kültürel coğrafya bakımından hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders programına bir yaklaşım, *Milli Eğitim Dergisi*, 48(222), 173-183.

Toker, B. (2007). Türkiye'de turizm sektörü teşviklerinin değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(2), 81-92.

UNESCO. (2003). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>.

<https://www.unesco.org.tr/Pages/1725/90>.

Veri Alınan Kurumlar

Doğu Karadeniz Projesi Kalkınma Ajansı (DOKA).

Islık Dili Kültür ve Turizm Derneği, 2020, Çanakçı-Giresun.

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü, 2019.

Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus İstatistikleri (ADNKS Sonuçları), 2021. (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>).